

Cepiva in Covid -19

prof. dr. Borut Štrukelj, mag. farm.

UKC Maribor, Sept 2021

Preprečevanje nalezljivih bolezni

- Črne koze (smallpox) → 500.000 smrti na leto (Evropa, 18. stoletje)
- Opažanja:
  - Posamezniki, ki so preboleli in preživeli črne koze ob naslednji izpostavitvi ne zbolijo
  - Posamezniki, ki zbolijo za boleznijo kravjih koz (*Variola vaccinia*) so imuni na virus črnih koz (*Poxvirus hominis*)
- **Edward A. Jenner** (“oče imunologije”): **1798** – uvede pojem vakcina
  - Z virusom kravjih koz okuži **sina svojega vrtnarja**, ki je posledično postal imun na virus črnih koz
  - Prvo uspešno cepivo

Kaj je cepivo?

Enciklopedija Britannica: *cepivo je suspenzija živih oslabljenih ali mrtvih mikroorganizmov, njihovih **produkrov ali delcev**, ki se uporablja za povzročitev aktivne imunosti.*

VRSTE CEPIV:

Živa oslabljena (atenuirana):

- posebno gojenje (in selekcija)
- gensko spremenjene (delecije virulenčnih genov)

“Mrtva” (inaktivirana):

- obdelava s toploto in/ali kemikalijami (formaldehid, β -propiolakton)

Cepiva iz očiščenih delov mikroorganizmov

- površinski antigeni (glikoproteini, polisaharidi)
- Toksidi (inaktivirani bakterijski toksini)

Konjugirana cepiva

- površinski antigen povezan s proteinskim nosilcem

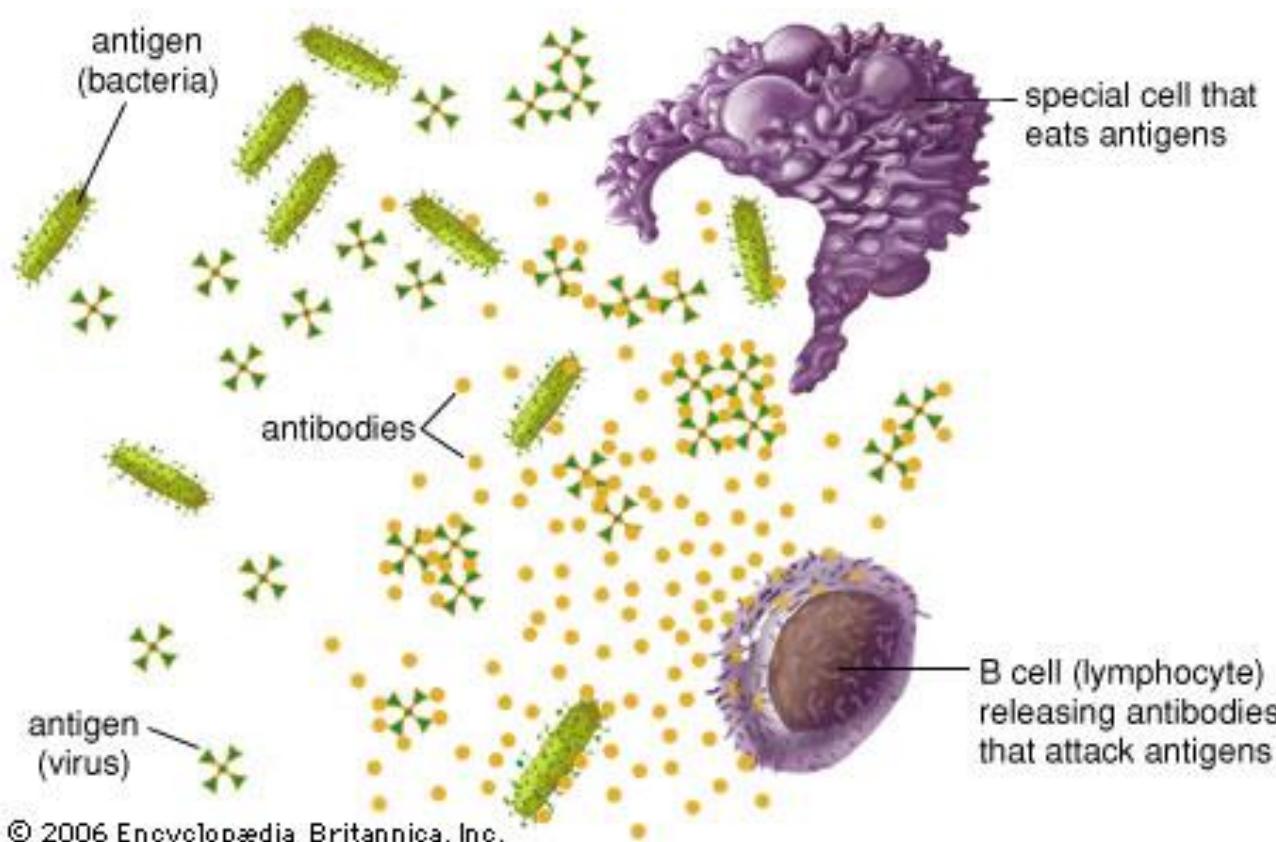
Rekombinantna cepiva

rekombinantni beljakovinski antigen plus adjuvans

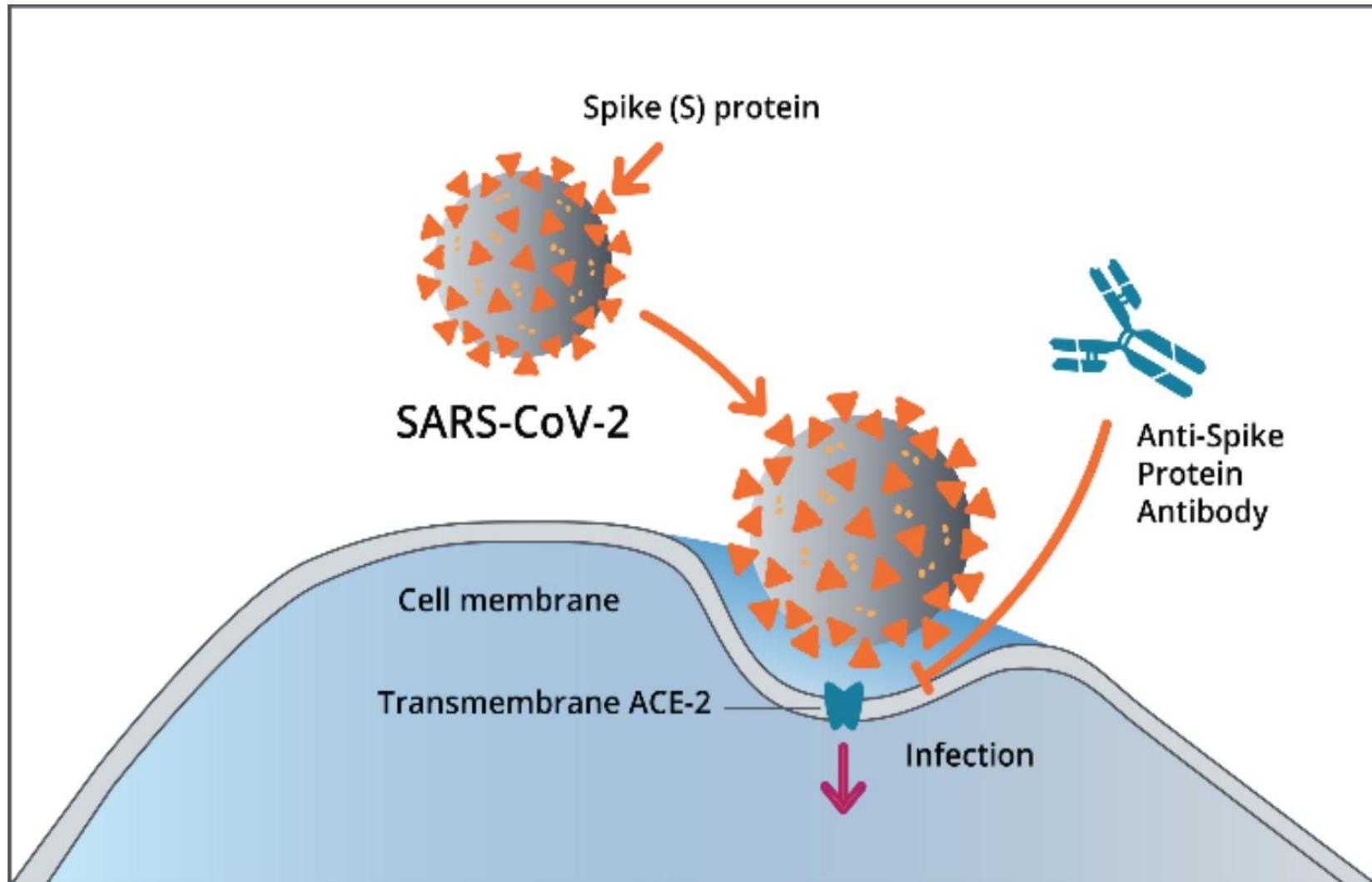
RNA/DNA cepiva

Kaj je antigen?

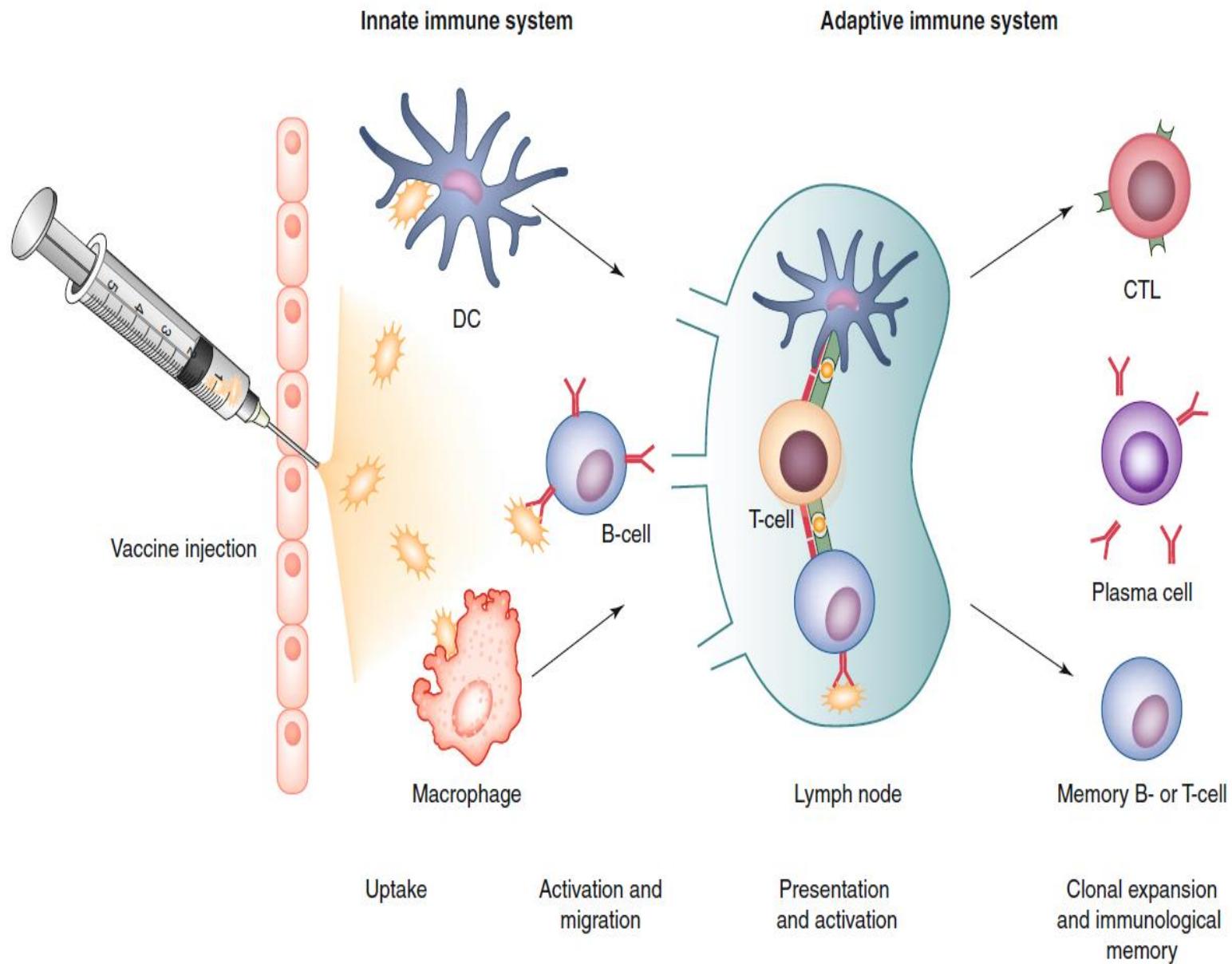
- Velika, kompleksna molekula (protein, glikoprotein, polisaharid)
- Pri virusih in bakterijah na površini

Najbolj izpostavljen antigen pri SARS-CoV-2 je S-protein

Kaj se zgodi po vstopu antigena v organizem?

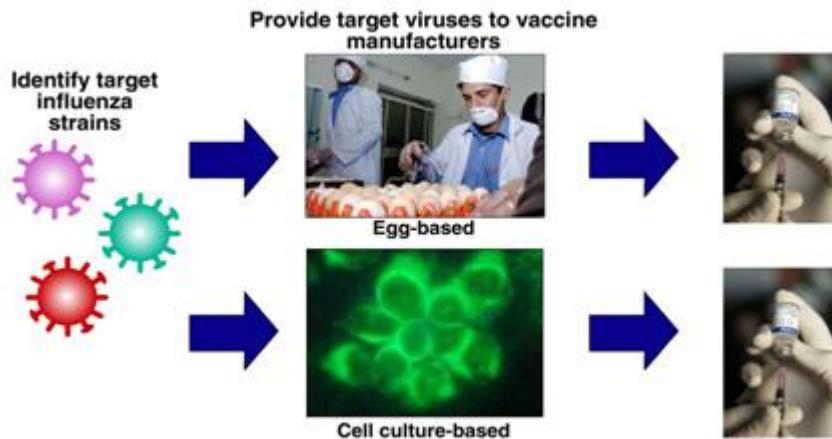
Razvojna pot cepiv

-Ne glede na vrsto cepiva, je pot razvoja cepiv natančno določena po smernicah ICH, WHO, EMA, FDA). Faze razvoja so:

- Izbira vrste cepiva in optimizacija laboratorijske faze ter kasneje proizvodnje
- Predklinična testiranja, ki zajemajo določanje imunogenosti in toksičnosti
- Klinična testiranja varnosti in učinkovitosti (Faze I-III)
- Registracijski postopek
- Izdelava, kontrola kakovosti in spremljanje vseh učinkov skozi daljše obdobje

Pridobivanje cepiv

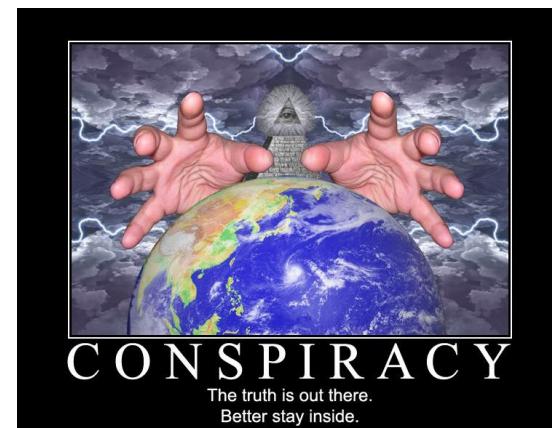
- **UČINKOVINA:** → antigen (*virus, bakterija, rekombinantni protein, DNA, mRNA*)

- - **adjuvansi** → snovi, ki okrepijo imunski odgovor na vnesen antigen
    - Al-soli (*Al-K-sulfat, Al-hidroksid*), skvalen, ...
  - **konzervansi**: 2-fenoksietanol, tiomersal (ga opuščajo, v SLO ga ni)
  - **stabilizatorji**: sladkorji, albumini, želatina...
  - **antioksidanti**: askorbinska kislina
  - **soli**: izotoničnost, evhidričnost
  - **voda za injekcije**

• **CEPIVA NE VSEBUJEJO!**

- , nanočipov, rakavih celic,
- repogramiranih genomskih sistemov
- drog...

Gojenje virusov na oplojenih kokošjih jajcih

Gojitev virusov v sesalskih celičnih kulturah (He-La, HEK-293)

So cepiva učinkovita?

Obolenost in smrtnost zaradi nalezljivih bolezni na letni ravni v ZDA

	Obdobje pred cepljenjem (1930-1960)		Obdobje po cepljenju (2004-2006)	
Bolezen	Oboleli	Umrli	Oboleli	Umrli
Davica	21 053	1822	0	0
Ošpice	530 217	440	55	0
Otroška paraliza	16 316	1879	0	0
Oslovski kašelj	200 752	4034	15 632	27
Tetanus	580	472	41	4
Vodene koze	4 085 120	105	48 445	19
Hepatitis A <small>(cepivo uvedeno leta 1995)</small>	117 333	137	3579	18

Vir: Roush SW et al. JAMA 298(18), 2007.

So cepiva varna?

Vsa cepiva imajo neželene učinke!

- **Lokalni (NI NEŽELEN UČINEK)**
  - *rdečina, bolečina, otekлина na mestu cepljenja*
- **Sistemski**
  - *povišana telesna temperatura,*
  - *pojav blage oblike bolezni, sinkopa (omedlevica)*
- **Alergične reakcije**
  - *urtikarija, anafilaktični šok (1/1.000.000 cepljenj)*

Slovenija (2012)

578.318 odmerkov cepiv – 374 prijav neželenih učinkov (0,06%, 1/1500 ljudi)

- *Samo lokalni – 99 primerov (26,5%)*
- *Sistemski (+lokalni) – 275 primerov (73,5%)*
  - *Utrujenost, glavobol, povišana temperatura (211)*
  - *Encefalopatija (1)*
  - *Krči po telesu (9)*
  - *Težja alergijska reakcija (0)*

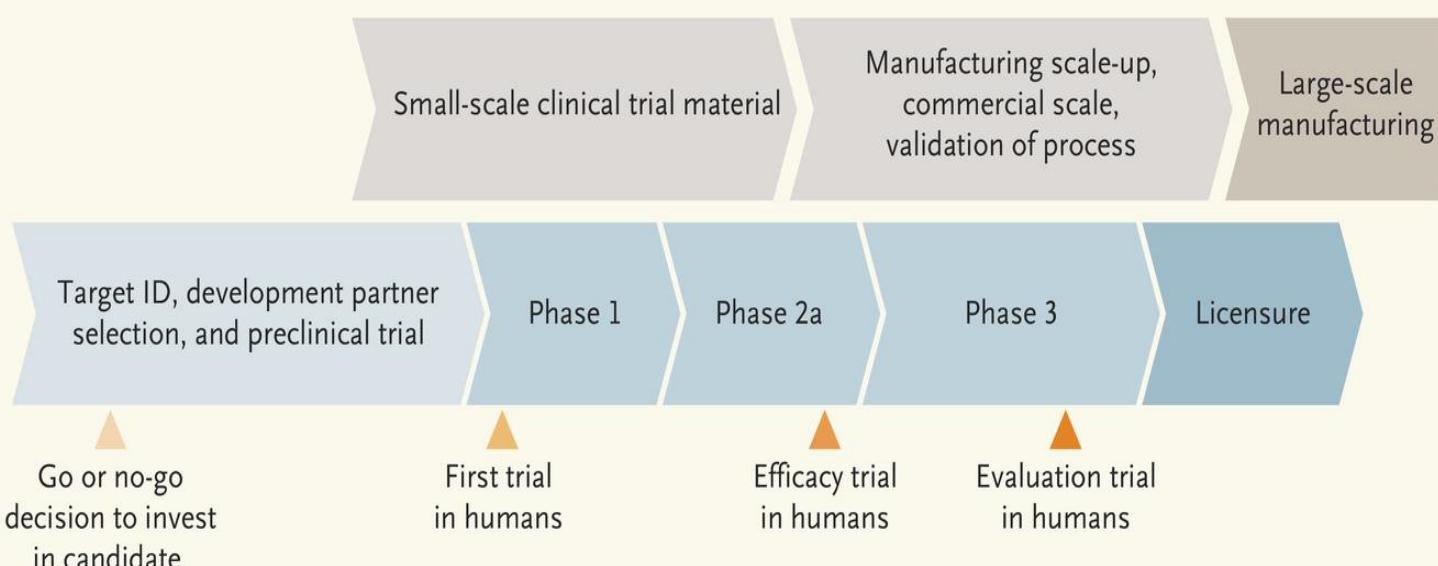
Amoksicilin: neželeni učinki 1/10-100 ljudi!!!

Razvoj cepiv pri pandemijah

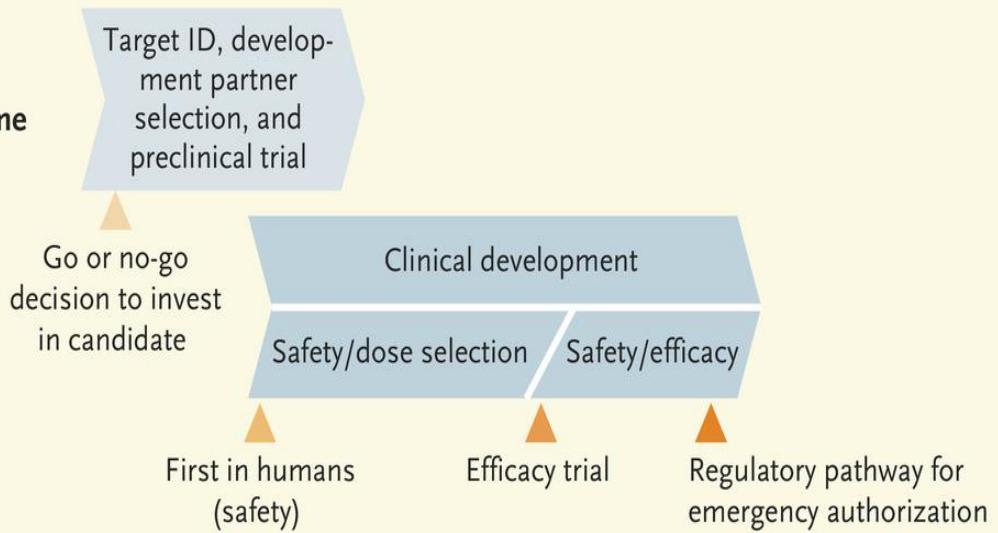
1. Pandemijo razglasí WHO!
2. Že pred razglasitvijo farmacevtske družbe/konzorciji začnejo z aktivnostmi na osnovi izkušenj, kalkulacij in ocene velikosti serij!
3. Farmacevtske družbe podajo odločitev (**finančni vložek, kapacitete**)
4. Družbe zaprosijo za dodatno finančno pomoč in regulatorne oblasti (EMA, FDA) za skrajšan postopek odobritve (**iz 210 dni na 70 dni**)
5. V fazi II že vključijo povečanje zmogljivosti (tudi do 50X) za proizvodnjo
6. Dovoljeno je združevati klinične faze : I/II, II/III

KAJ ČE V FAZI II/III ZAČNE KROŽITI RAZLIČICA VIRUSA Z MUTIRANIM ANTIGENOM? (V primeru SARS-CoV-2 verjetno mutiranim „spike“ proteinom)?

Traditional Paradigm — Multiple Years

Outbreak Paradigm — Overlapping Phases Shorten Development Time

Manufacturing development, scale-up,
clinical trial material, commercial
scale, validation of process

Large-scale manufacturing

Razvoj cepiv proti virusu SARS-CoV-2 na dan 17.05.2021

82 cepiv v fazah kliničnega preskušanja (50% tradicionalnih cepiv, 50% na osnovi cepiv RNA in DNA)

24 cepiv v fazi III kliničnega razvoja

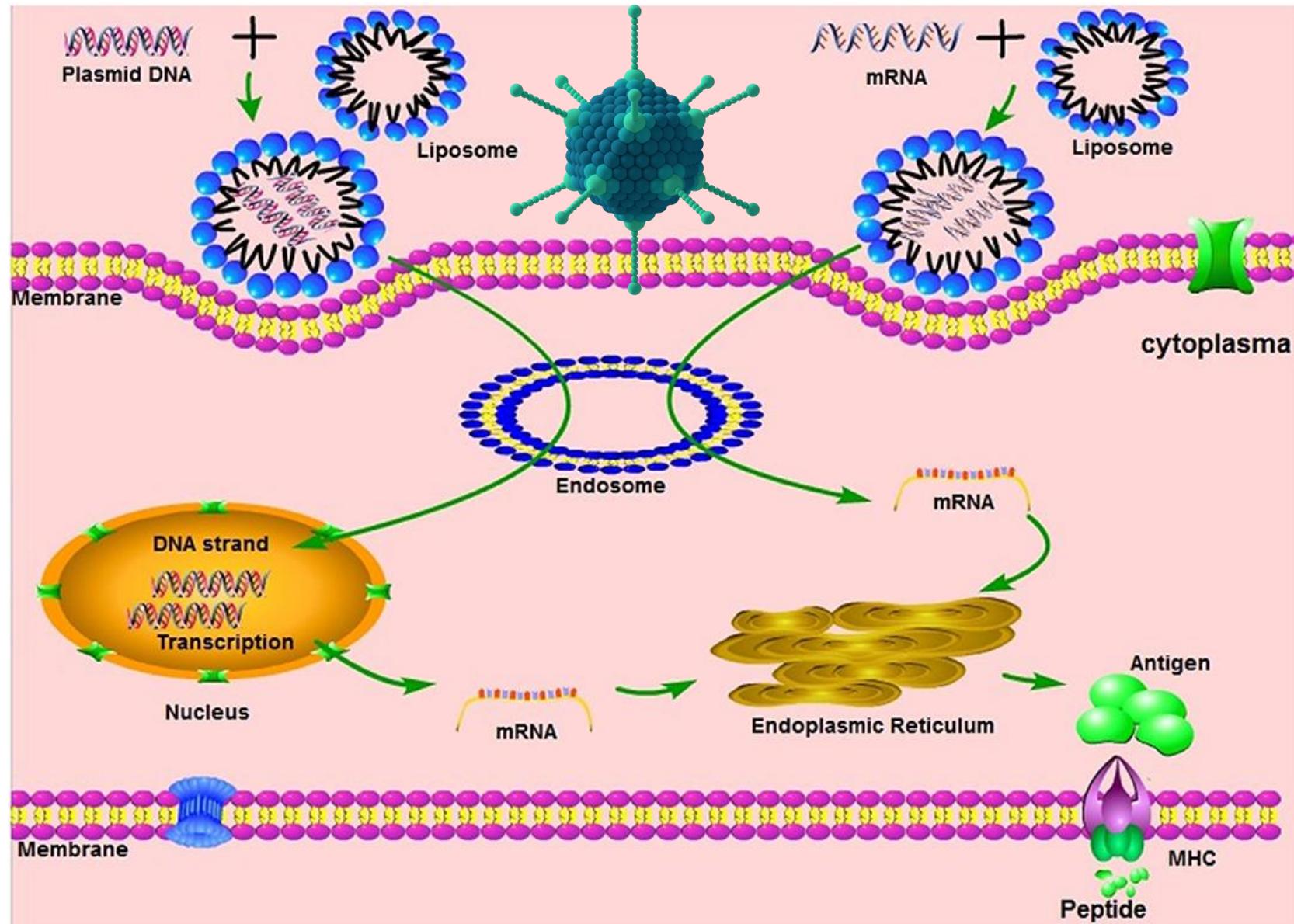
8 cepiv odobrenih (4 na Kitajskem, 2 v Rusiji, 2 v zahodnem svetu: ZDA (2), Anglija, Švica, Kanada (1) ([Pfizer/Biontech](#), [Moderna Therapeutics](#), [Astra Zeneca](#), [J&J](#))

4 cepiva: prekinitve razvoja v Fazi II/III

NOV PRISTOP PRI COVID-19: DNA, RNA cepiva: **Hitrost razvoja**

- 1) Tehnologija se že uporablja v veterini (3 cepiva)
- 2) Tehnologija se razvija od leta 2013 (virus Ebola, Zika), nova cepiva v onkologiji (glavno delovanje BionTecha)
- 3) Izjemno veliko strokovnjakov, laboratoriјev, pridobljenega znanja in finančnega vložka je vloženo v razvoj novih tehnologij
- 4) Regulatorni pristop FDA, EMA: spremljanje postopka razvoja v času faze II in III, skrajšanje časa odločive in izdaja omejenega dovoljenja do konca farmakovigilančne presoje

Mehanizem delovanja novih DNA in RNA cepiv

Vrsta cepiva	Razvojna osnova	Tarčni antigen	Proizvajalec	Klinična faza
Gen za virusni S-protein v APS	Gensko spremenjene APS z lentivirusnim vektorjem	S-protein, virusne proteaze	Shenzhen Geno-Immune Institute, Kitajska	Fazal/II
Gen za virusni S-protein v APS in citotoksični limfociti T	Gensko spremenjene APS z lentivirusnim vektorjem, i.v. infuzija limfocitov T	S-protein, poliproteinska proteaza	Shenzhen Geno-Immune Institute, Kitajska	Fazal/II
Rekombinantni adenovirus Ad26-nCov z genom za S-protein	Adenovirusni Ad26 vektor, i.m.	S-protein	JOHNSON&JOHNSON	Odobritev 11.3.
Rekombinantni adenovirus AZD1222	(z delecijo za podvojevanje) hA-dOx1	S-protein	Univerza Oxford /AstraZeneca	odobren
Rekombinantni adenovirus Gam-COVID-Vac	Adenovirusni rekombinantni vektor 5 in 26, i.m.	S-protein	Gamaleya Institute, Rusija	odobren
Plazmid INO-4800	Gen za S-protein, vnos z elektroporacijo	S-protein	INOVIO Pharmaceuticals	Faza II
Plazmid in adjuvans AG0301	Gen za S-protein, i.m.	S-protein	AnGes/Univerza Osaka	Faza I/II
Plazmid GX-19	DNA, i.m.	S- protein	Genexin Inc, Južna Koreja	Faza I/II
Lipidni nanodelec z mRNA 1273	mRNA, i.m.	S-protein	Moderna Therapeutics, ZDA	odobren
Lipidni nanodelec z mRNA BNT162	mRNA, i.m.	4 virusni antigeni	BioNTech, Nemčija / Pfizer, ZDA	odobren
Lipidni nanodelec z mRNA CVnCoV	mRNA, i.m.	S-protein	CureVac, Nemčija	Faza III
Lipidni nanodelec z mRNA COVAC1	mRNA, i.m.	S-protein	Imperial College London, Anglija	Faza I/II
Protein + adjuvans NVX-CoV 2372	Proteinsko cepivo, i.m.	S-protein + Matrix adjuvans	Novavax, ZDA	Faza III
Protein + adjuvans SCB-2019	Proteinsko trimerno cepivo	S-protein, AS03, CpG + Al adjuvans	Clover Biopharma/GSK, Avstralija	Faza I/II
SARS-CoV-2 virus PiCoVacc	Inaktiviran virus	Celoten virus + Al adjuvans	SinoVac, Kitajska	odobren
SARS-CoV-2 virus	Inaktiviran virus	Celoten virus	Kitajska akademija medicinskih znanosti	Faza I/II
SARS-CoV-2 virus	Inaktiviran virus	Celoten virus	Sinopharm, Kitajska	odoren

RNA in DNA cepiva

- ***Indikacija***

Zaščita pred izbruhom bolezni Covid-19 (**idealna**), pred hospitalizacijo (**osnovna**), običajno 2 odmerka (J&J 1 odmerek)

- ***Katerim skupinam je namenjen?***

Vsem nad 16 let (Moderna) 18 let ostali

- ***Ali se lahko cepijo nosečnice, bodoče mamice, otroci ?***

Ker klinična preskušanja niso vključila nosečnic in otrok pod 16 letom, zaenkrat proizvajalci odločitev prepuščajo osebnemu zdravniku. Zaradi velike varnosti RNA cepiv priporočamo cepljenje nosečnic z RNA cepivi.

Zanositev: 2 meseca po drugem odmerku

- ***Ali se lahko cepijo bolniki s kroničnimi vnetnimi boleznimi?***

• DA (njim ne priporočamo konvencionalnih živih cepiv)

- ***Ali se lahko cepijo bolniki, zdravljeni z imunosupresivi?***

• DA, a bo stopnja učinkovitosti mogoče nekoliko manjša

- ***Ali so vektorska cepiva nevarnejša za ženske v rodnem obdobju (dolgoročni neželeni učinek cepiv)?*** NE (napačno povzemanje in razumevanje članka iz tuge literature)

Pojav novih podtipov virusa SARS-CoV-2

Kaj je mutacija:

- a) zamenjava ene ali več AK
- b) Delecija ene ali več AK
- c) Tiha mutacija brez sprememb AK

Virusi RNA (gripa, korona) hitreje mutirajo!

Mutacija lahko vpliva na hitrost širjenja ali resnost bolezni, lahko oslabi virus (pandemija izzveni) ali virus ojača v virulentnosti

Cepiva na osnovi RNA in DNA : različice že vsebujejo mutacije S proteina!!

ZAKLJUČKI

- Za vsako učinkovito in varno cepivo je potrebno strogo načrtovati, izvesti in upoštevati vse smernice in navodila
- Cepljenje naj bo prostovoljno, po možnosti brezplačno za uporabnika, a z veliko mero odgovornosti posameznika
- Resni neželeni učinki pri cepljenju so zelo redki (1-5/ milijon, povprečno skozi leta in vse vrste cepiv).
- Inovativni pristop in izjemno hiter razvoj cepiv proti virusu SARS-CoV-2 s popolnoma novimi, inovativnimi tehnologijami (vnos genskih konstruktov na osnovi RNA ali DNA) ne smejo biti vzrok za manjšo varnost!
- Z novimi pristopi razvijamo univerzalne platforme za hiter, učinkovit in varen razvoj cepiv proti drugim, prihajajočim novih virusnih in baterijskih patogenov.